

לקו"ש חלק ט"ו פ' וישב שיחה א

פיענוח מראי מקומות

פ' וישב לז, א: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. פרש"י ד"ה וישב יעקב וגו': אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החרי, פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארכה כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם, וכן אתה מוצא ב"י דורות שמאדם ועד נח פלוני הוליד פלוני, וכשבא לנח האריך בו, וכן ב"י דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית.

ד"א וישב יעקב, הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה? היה פקח אחד משיב לו נצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כלו, כך יעקב ראה את כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבש את כלן? מה כתיב למטה, אלה תולדות יעקב יוסף, דכתיב והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש (עובדיה א') – נצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם..

את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית.

(2) כפי' הרא"ם "אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו כו' פי' לך ישובי יעקב ותולדותיו כו'. הוצרך להודי' פה טעם סמיכות הפרשה הזאת עם הקודמת מה שלא עשה כן בשא' הפרשיו' מפני שכונתו לפר' אלה תולדות יעקב אלה של תולדו' יעקב שפי' אלה הישובים האמור' למטה הם של תולדות יעקב כדי להנצל מקושית פתח בתולדות יעקב וסיים ביוסף לבדו כמו שהקשו בב"ר אמר רבי שמעון בר נחמן לא הוה צריך קרא למימר כן אלא אלה תולדות יעקב ראובן שמעון ומפני שיפול בקושי' אחרי מסמיכו'

(1) ריש פרשתנו "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" ד"ה וישב יעקב וגו'. אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החרי, פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארכה כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם, וכן אתה מוצא ב"י דורות שמאדם ועד נח פלוני הוליד פלוני, וכשבא לנח האריך בו, וכן ב"י דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא

ד"ה ישובי עשו ותולדותיו. פירוש ישובי עשו וישובי תולדותיו וכן פי' ישובי יעקב ותולדותיו ישובי יעקב וישובי תולדותיו",

לבוש האורה "רש"י וישב יעקב וגו' אחר שכתב לך ישובי עשו כו'. נ"ל דהכי פי' ק' לרש"י שהיה הכתוב יכול לקצר ולכתוב למעלה מיד בפסוק ויבא יעקב אל יצחק אביו וגו' אשר גר שם אברהם ויצחק וישב שם ואז לא היה צריך להאריך כאן כל הפסוק ולומר וישב יעקב באר ורי אביו באר כנען אלא היה לו להתחיל כאן אלה תולדות יעקב וגו' ועל זה אמר רש"י דוודאי אם היה כוונת הפסוק לכתוב כאן תולדותיו של יעקב היה עושה כן ולא היה קשה למה הקדים תולדותיו של עשו לתולדותיו של יעקב כי מנה אותן לפי גדלותן ועשו הוא האח הגדול וכתב תולדותיו קודם אבל כוונת הכתוב היה לכתוב ישוביהם ויישוב תולדותיהם וכיון שכן היה לו להקדים יישובי יעקב קודם יישובי עשו הואיל ונתגלגלו הדברים שספר הכתוב תחלה שבא יעקב אל אביו וגו' היה לו לכתוב מיד שישב שם במגורי אביו ולמה הפסיק העניין עד שע"י זה הוא צריך להאריך כאן בלשונו ולכתוב לנו שני סימני ישובו שהיה בארץ כנען ושהוא במקום מגורי אביו שהוא מיותר ומי הכריחו לכל זה כי בזה לא יספיק לנו טעם גדלותו של עשו מיעקב שאין דרך הכתוב להאריך מטעם זה לכך אמר רש"י אחר שכתב לך יישובי עשו כו' כלומר כיוון שכוונת הכתוב הוא לכתוב ישובי יעקב וישובי תולדותיו וזה כולל כל התורה כולה ער סופה כמו שכתב הרא"ם ואז לא היה לו מקום אחר להכניס שם ולכתוב יישובי עשו ויישובי תולדותיו בנתיים וכוונת הש"י וחכמתו ית' היתה עכ"פ לכתוב יישובי עשו ויישובי לדותיו בתורתו מכמה טעמים וסודות ידועים ולא היה יכול לעשות באופן אחר כי אם להפסיק מיד בעניינו של יעקב כשבא אל אביו ולכתוב בקיצור יישובי עשו ותולדותיו ואח"כ חוזר לעניין הראשון של יעקב ומאריך בו עד סוף כל התורה כולה שהיה הכל לצורך סבת קיום יישיב יעקב ובניו בא"י עד סוף כל הדורות כידוע ומפני שהוא כן נ"ל שלא צדקו דברי הרא"ם שאמר כאן

הפרשיו' שכיון שהפרשה הקודמת כתוב בה ואלה תולדות עשו ופירושו אלה הם בני עשו יחוייב שיהיה ג"כ פי' אלה תולדות יעקב שבפרשה שאחריה אלה הם בני יעקב לא אלה הישובים של בני יעקב לפיכך הוכרח להקדים ולומר שסמיכות הפרשה הזאת עם הקודמת אינה בענין התולדות אלא בענין הישובים שהם ישובי עשו עם ישובי תולדותיו וישובי יעקב עם ישובי תולדותיו כי בפרשה הקודמת כתוב וישב עשו בהר שעיר הרי ישובי עשו ואחר כך אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ שפירושו קודם שבא עשו וכבש את ארצם ובאו בניו וישבו בה כדכתיב בפרשת אלה הדברים ובשעיר ישבו החורים לפניו ובני עשו יירשום וישבו תחתם וכתוב אלה אלופי אדם למושבותם בארץ אחזתם הרי ישובי תולדותיו ואחר שכתב לך ישובי עשו וישובי תולדותיו כי ישובי יעקב וישובי תולדותיו ואמר וישב יעקב בארץ מגורי אביו הרי ישובי יעקב ואחר כך אלה תולדות יעקב שפירושו אלה ישובי של תולדות יעקב הרי ישובי תולדותיו שפירושו אלה ישובים האמורים למטה כשבאו בערבות מואב על ירדן יריחו ששם כתיב ישוב שני השבטים וחצי ואחר כך כתיב ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם שהוא כאלו באו כלם אל ישוביהם מאחר שכבר צוה את יהושע במקומו ובעבורם אמר פה אלה הם הישובים של תולדות יעקב והתחיל לספר המקרים שקרו להם עד בואם שם ואמר שתחלת המקרי' היה יוסף בן שבע עשרה שנה ומסבתו ירדו למצרים ושעבדם פרעה עד ששלח השם את משה והוציאם משם ע"י העשר מכות ואחר זה ספר כל הנסים והנפלאות שנעשו להם במדבר עד שבאו במקום ישובם וכמוהו אלה תולדות יצחק בן אברהם והם יעקב ועשו האמורים למטה באותה הפרשה אלא שספר תחלה המקרים שקרו עד שנולדו והתחיל לומר ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה ואחר כך ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ואחר זה ותהר רבקה אשתו ואחר זה הזכיר הצער שקבלה מן ההריון ההוא ושהלכה במדרשו של שם לשאול מה תהא בסופה ואחר זה אופן לידתם :

וז"ל ומשליך את הצרורות דקאמר אין בו עניין על הנמשל אלא הוא תשלום המשל בלבד עכ"ל אבל אני אומר שוודאי יש לו עניין גדול בנמשל והוא זה וכי לא היה יכול לכתוב ג"כ ביישובי עשו עוד כמה מאורעות ומלחמות שעשה עד שנתיישב בארצו כמו שעשה ביישובי יעקב בסיפורי כל התורה אלא שאלו הענייני הם הצרורות שהשליך אחר שמצא את המרגליות והוא יישובי יעקב",

חי' ופי' מהרי"ק לפרש"י "וישב יעקב - אומי רש"י אחר שכתב לך יישובי עשו ותוי בא לפרש וי"ו דוישב קאי אדסליק מיניה. רש"י אחר שפירש לך יישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה פירש לך וכו' פי' לפירושו, אחר שכתב לך הפסוק יישובי עשו ויישובי תולדותיו בדרך קצרה, ולא כמו שמבינים רוב העולם שאומי שפי' תולדות עשו בדרך קצרה, כי איננו כן שהרי התולדות לפי הנראה נמנו בדרך ארוכה ולא קצרה אך היישובי מעשו ותולדותיו כן הוא שנמנו בדרך קצרה, ואח"כ פי' יישובי יעקב ויישובי תולדותיו בדרך ארוכה לפי שהיו חשובי כו' וכן הוא הפי' הנכון וממנו לא תזוז".

(3) וישלח לו, א ואילך "ואלה תלדות עשו הוא אדום: עשו לקח את־נשיו מבנות כנען את־עדה בת־אילון החתי ואת־אהליבמה בת־ענה בת־צבעון החוי. ויקח עשו את־נשיו ואת־בניו ואת־בנותיו ואת־כל־נפשות ביתו ואת־מקנהו ואת־כל־בהמתו ואת כל־קנינו אשר רכש בארץ כנען וילך אל־ארץ מפני יעקב אחיו: כִּי־היה רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אתם מפני מקניהם: וישב עשו בהר שעיר עשו הוא אדום" עיי"ש.

(4) פרש"י שם, מ "ואלה שמות אלופי עשו למשפחתם למקמתם בשמתם אלוף תמנע אלוף עלוה אלוף יתת" ד"ה ואלה שמות אלופי עשו. שנקראו על שם מדינותיהם לאחר שמת הדר ופסקה מהם מלכות, והראשונים הנזכרים למעלה הם שמות תולדותם; וכן מפרש בדברי הימים וימת הדר ויהיו אלופי אדום אלוף תמנע וגומר.

(5) תנחומא פרשתנו א "אבל ישראל, קרבן הקדוש ברוך הוא וקראן חבל ונחלה וחלק, שנאמר: כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (דברים לב, ט). וכתוב: והייתם לי סגלה מכל העמים (שמות יט, ה). וכתוב: ואנכי נטעתין שורק כלה זרע אמת (ירמיה ב, כא). ולמה נתעסק הקדוש ברוך הוא מתחלה ביחוסיהן של אמות העולם. משל למלך שהיה לו מרגלית משלכת בתוך העפר ובתוך הצרורות. הצרך המלך לפשפש בעפר ובצרורות להוציא את המרגלית מתוכו. כשהגיע המלך למרגלית, הניח את העפר ואת הצרורות ונתעסק במרגלית. כך נתעסק הקדוש ברוך הוא בדורות לשעבר וכללן ומניחן, אדם שת אנוש, קינן מהללאל ירד וגוי' (דה"א א, א-ב). וכן בעשרה דורות השניים, שם ארפכשד שלח וגוי'. והתינוק נוטל את הספר וקורא עשרה דורות מאדם עד נח בבת אחת. כשהגיע לעשרה דורות שמנח ועד אברהם, כמו כן קוראם בבת אחת. כשהגיע למרגליות, אברהם יצחק ויעקב, התחיל מתעסק בהן. לכך נסמכה פרשת אלופי בני עשו לפרשה זו", **הובא בפרש"י ריש פרשתנו (עם שינויים, כדלקמן סעיף ד)**.

- בתנחומא שם מקדים (לפני המשל) "ולמה נתעסק הקב"ה מתחלה ביחוסיהן של א"ה" (ובא בהמשך למ"ש לפני"ז "למה נתעסק הכתוב לכתוב יחוסיהם כו"י", ע"ש "דבר אחר, למה נתעסק הכתוב לכתוב יחוסיהם. וכי לא היה לו להקדוש ברוך הוא מה שיכתב אלא אלוף תמנע אלוף לוטן. אלא ללמדך שמתחלת בריתו של עולם, היה הקדוש ברוך הוא מתעסק ומתיחס ביחוסיהן של אמות העולם שלא יהיה להם פתחון פה, להודיע לבריות עקריהן ונווליהם. כיצד, כשבא ליחס את בני חם, ובני חם כוש ומצרים, וכוש ילד את נמרוד, עמד להכעיס, שנאמר: הוא החל להיות גבור (בראשית י, ח). וכן הוא אומר, ומצרים ילד את לודים וגוי' אשר יצאו משם וגוי', אינו אומר אשר הולידו אלא אשר יצאו, להודיע שהן כלן בני זמה")

- אבל מזה שמסיים "לכך נסמכה פרשת אלופי בני עשו לפרשה זו" משמע, שהמשל

מבאר סמיכת הפרשיות (והקדמת יחוסי עשו ליחוסי יעקב), כבפנים [שלכן הביא המשל בפרשתנו דוקא. ועייג"כ לשון רש"י ריש פרשתנו].

המשל בסגנון אחר נמצא בב"ר פל"ט, יו"ד "רבי ברכיה בשם רבי נחמיה אמר למלך שהיה עובר ממקום למקום ונפלה מרגלית מעל ראשו, עמד המלך והעמיד פמליא שלו שם ועשה צבורים והביא מכברות וכבר את הראשונה ולא מצא, השני ולא מצא, ובשלישית מצאה, אמרו מצא המלך מרגלית שלו. כך אמר הקדוש ברוך הוא, מה צרך היה לי ליחס שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג, רעו, שרוג, נחור, תרח, אלא בשבילך, (נחמיה ט, ח): ומצאת את לבבו נאמן לפניך. כך אמר הקדוש ברוך הוא לדוד, מה צרך היה לי ליחס פרץ, חצרון, רם, עמינדב, נחשון, שלמון, בעז, עובד, ישי, דוד, לא בשבילך, (תהלים פט, כא): מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתי"

(ורות רבה בסופה "רבי אבא בר כהנא פתח (תהלים ד, ה): רגזו ואל תחטאו, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, עד אימתי הם מתרגזים עלי ואומרים לא פסול משפחה הוא, ולא מרות המואביה הוא. (תהלים ד, ה): אמרו בלבבכם על משכבכם, אף אתם לא באתם משתי אחיות, אתם ראו מה עקרכם, ודומו סלה. ואף תמר שלקחה יהודה זקנכם, לא מפסול משפחה הוא, אלא בתו של שם בן נח, מה אתם יש לכם יוחסים, רבי יעקב בר אביה אמר ארגזו יצרך ואל תחטא. ורבנין אמרין אכעיס יצרך ולא תחטא. אלה תולדות פרץ (רות ד, יח), אמר רבי אבא כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים וכו' [כדאיתא בבראשית רבה פרשה יב עד בשרו שישמעאל עשה תשובה, עד כאן]. וחצרון הוליד את רם (רות ד, יט), ולא ירחמאל היה בן קדמאי (דברי הימים א ב, ט): ובני חצרון אשר נולד את ירחמאל ואת רם ואת כלובי, אלא שנשא אשה כנענית להתעטר בה, דכתיב (דברי הימים א ב, כו): ותהי אשה אחרת לירחמאל ושמה עטרה. ורם הוליד את עמינדב ושלמון, אלא עד כאן עשו סלמות לנשיאים, מכאן ואילך

עשו סלמות למלכים. רבי יצחק פתח (תהלים מ, ח): אז אמרתי הנה באתי, שירה הייתי צריך לומר שבאתי, ואין אז אלא שירה, שנאמר (שמות טו, א): אז ישיר משה, מכלל לא יבא הייתי, ובאתי, (תהלים מ, ח): במגלת ספר כתוב עלי, במגלה (איכה א, י): אשר צוית לא יבאו בקהל לך. בספר (דברים כג, ד): לא יבא עמוני ומואבי, ולא דיו שבאתי, אלא במגלה ובספר כתוב עלי, במגלה, פרץ, חצרון, רם, עמינדב, נחשון, בעז, עובד, ישי, דוד. בספר (שמואל א טז, יב): ויאמר ה' קום משחחו כי זה הוא. רבי הונא אומר כתיב (בראשית ד, כה): כי שת לי אלקים זרע אחר, זרע הבא ממקום אחר, ואיזה זה, זה מלך המשיח. רבי ברכיה ורבי סימון, משל למלך שהיה עובר ממקום למקום ונפלה מרגלית מעל ראשו, עמד המלך וכל פמליא שלו שם, והיו עוברים ושבים אומרים מה טיבו של מלך וכל פמליא שלו כאן, ראו, אמרו נפלה מרגלית מעל ראשו. מה עשה צבר את העפר והביא מכברות וכבר את הצבור האחד ולא מצאה, והשני, ולא מצאה, והשלישי, ומצאה. אמרו מצא המלך את מרגליתו. כך הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם (בראשית יב, א): לך לך, לך הייתי מצפה, מה צרך היה לי ליחס שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג, נחור, תרח, אלא בשבילך (דברי הימים א א, כז): אברם הוא אברהם, (נחמיה ט, ח): ומצאת את לבבו נאמן לפניך. כך אמר הקדוש ברוך הוא לדוד, מה צרך היה לי ליחס פרץ, חצרון, רם, עמינדב, נחשון, שלמון, בעז, עובד, ישי, לא בשבילך (תהלים פט, כא): מצאתי דוד עבדי" - **בנוגע לאברהם (ודוד),**

והובא בפרש"י זה"א בתחלתו (בשם הב"ר) וז"ל שם: "אדם שת אנוש. עזרא כתב ספר היחס הזה על ידי חגי זכריה ומלאכי בתוך י"ח שנה שמאותו זמן שבא לירושלים זרובבל ויהושע הכהן בימי כורש הראשון עד שבא כורש בן אסתר והכל משום יחס דוד המלך, והלויים לשוערים ולשומרים ולמשוררים היאך העמידן דוד על מעמדם והכהנים למשמרותם, לפיכך יחסם מאדם ועד אברהם ולפי שהוצרך ליחס את אברהם הזכיר גם שאר העכומי"ז בניו ובני בניו ומשום בניו צריך ליחס שאר

כ"א שימליך תחילה מלכי אדום ולכך הי' מוכרח להפסיק מעניינו של יעקב."

במשכיל לדוד מפרש, שבשביל שכתב ואלה תולדות יצחק לא הי' יכול לפרש עניני יעקב בלבד שהרי עשו ג"כ מתולדות יצחק, מש"ה כתב תחילה ישובי עשו בקיצור, וזהו בהתאם להמשל, ד"אחר שהזכיר תולדות יצחק נפל המרגלית שהוא יעקב בין החול והיינו עשו ולפיכך הוצרך למשמש בחול וכו"'

וז"ל שם: "וישב פרש"י ז"ל אחר שכתב לך וכו' פי' דק"ל לרש"י דהך קרא דוישב מיותר הוא דהא שמענו בפי' דלעיל ויבא יעקב אל יצחק אביו וכולי ואם לומר דאכתי תמן הוה להא נמי לא צריכה דהא חזינא מקראי דלקמן וישלחהו מעמק חברון וכו' דהתם הוה מותביה לכך פי' דמשום דלעיל כתיב וישב עשו בהר שעיר וכו' ואלה תולדות עשו וכו' הילכך כתב הי"נ וישב יעקב וכו' אלה תולדות יעקב וכו' לומר בא וראה מה בין ישובי עשו ותולדותיו לישובי יעקב ותולדותיו שהללו חשובים להאריך בהם ומ"ש וכן אתה מוצא וכולי וכשבא לנח האריך בו אין הכוונה לומר במה שהאריך לספי' בענין המבול והנמשך אליו דאותו ספור אינו ענין פרטי לנח אלא ספור כולל על כל העולם אלא נר' דכוונתו דתכף כשבא הכתוב לספר לידתו של נח האריך בו יותר מכלם דבכלם כתיב בקצרה ויחי שת וכו' ויולד את בנו ויחי בנו וכו' ויולד את קינן וכן לכלם וכשבא לנח כתיב ויחי למך וכולי ויולד בן ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו וכולי ומאריך שם גם בסיפור תולדותיו של נח ב"פ דבתחילה כתיב ויולד נח את שם וכולי והדר כתיב ויולד נח שלשה בנים את שם וכו' והיינו האריכות ומה ששינה רש"י לשונו ב"י דורות שמנח ועד אברהם ואמר קצר בהם ולא כתב כדלעיל פי' הוליד וכו' כוונתו לומר שבדורות אלו השניים קצר טפי מן הראשונים דבראשונ"י לכל הפחות כתב לכל אי' מקרא בפ"ע הכולל כל ימי חייו ומספר מיתתו כגון ויהיו כל ימי אנוש חמש שנים ותשע מאות שנה וימות וכן לכל אי' וא' משא"כ בדורות האחרונים דקצר אפי'

עכו"ם בני כנען להודיע היאך ירש אברהם את ארצם ומאחר שהוצרך להזכיר וליחס תולדות כנען הזכיר על גבם (תולדות) שאר עכו"ם ומזכירם מעט מעט ומשליכם עד שהגיע לעיקר כדמפרש בבראשית רבה משל לאדם שהיה עובר ממקום למקום ונפלה לו מרגליות ועמד האדם וכבר בכברה העפר עד שמצא מרגליות כך אמר הקב"ה מה לי ליחס שם וארפכשד וכו' ותרח אלא למצוא לאברהם ומצאת את לבבו נאמן (לפניך) ומפני כבודו של יצחק יחס בני עשו וישמעאל ובני קטורה ומשליכן מעט מעט ומניחן ובני שעיר החורי מזכיר על כי בני עשו ירשום וגם ליחס תמנע שנעשית פילגש לבני אברהם להודיע שבחו של אברהם שהיתה בנות נשיאים ואלופים ורצתה להיות פילגש לזרע אברהם דכתיב ואחות לוטן תמנע (בראשית ל"ז) וכתיב ותמנע היתה פילגש (שם) אלא לפי שאמרה אם איני כדאי להנשא לו לאשה אהיה לו פילגש ועוד לכן יחס בני שעיר שהם היו אלופים ומלכים והר שעיר של שעיר היה ובאהבת יצחק נתנה הקב"ה לעשו דכתיב ובני עשו יירשום וישבו תחתם (דברים ב': י"ב) ולהודיע קיום דברי הקב"ה שאמר ליצחק להרבות זרעו ולהשליטו בכל ובשביל כבודו של יצחק כתב כמו כן אלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגומר" - **אלא שי"א (שה"ג ע' רש"י) שפירוש זה אינו לרש"י.**

6) ועד"ז בפרש"י כאן (וראה גם ב"ר ור"ר שם) - אלא שבתנחומא מסיים "כשהגיע למרגליות אברהם יצחק ויעקב" (ולא הזכיר ע"ד נח), וברש"י - "וכשבא לנח האריך בו... ומשהגיע אצל אברהם האריך בו". וראה לקמן בפנים סעיף יא.

7) ע"ד מה שהקשה בבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) לרש"י כאן י"ש לתמוה והא אין הנדון דומה לראי', דהתם המרגליות נופל בתוך החול שלא מדעתו, וע"כ צריך למשמש בחול כדי מלצא אותה, אבל הכא יעקב אינו נאבד ומכוסה בתוך זרעו של עשו, ומה לנו להספיק מענינו של יעקב ולאבד מרגליות טובה מדעת. וצ"ל שעיקר ישיבת יעקב הוא מה שנתיישבו זרעו בארצם ותנשא מלכותם, וזה הי' א"א

זה ולא הזכירו ויש טעם נכון לדבר דשניים גרעי טפי שהרי הראשונים לא היה להם ממי ללמוד אבל האחרונים אע"ג דחזו משפט דור המבול והו"ל ללמוד ולישר מעשיהם אפ"ה ראו ולא לקחו מוסר.

ומ"ש רש"י ומשהגיע אצל אברהם ולא כתב ומשבא לאברהם כמ"ש גבי נח רצונו לומר דמיד בתולדו' תרח התחיל הכתוב להאריך טפי מכלהו שהרי כתיב ויחי תרח וכו' ויולד את אברם וכו' ושוב כתיב ואלה תולדות תרח וכולי וימת הרן וכולי כל הפרשה והטעם לפי שהיה אברהם מעורב עם תולדות תרח א"כ לא היה יכול לכתוב ואלה תולדות תרח אברהם בלבד ולהניח השאר שהרי כולם תולדות תרח היו ולכך הוצרך להאריך קצת גם בשאר תולדות תרח בשביל אברהם אלא שבשאר תולדות תרח סופר ישובם בקצרה ויקח תרח וכולי ויבאו עד חרן וכו' ואחר כך מספר והולך כל ענין וישוב אברהם בדרך ארוכה וה"ז ממש דומה לדחא שבשביל שכתב לעיל ואלה תולדות יצחק לא היה יכול לפרש ענייני יעקב בלבד שהרי עשו ג"כ מתולדות יצחק מש"ה כתב תחילה ישובי עשו וכולי בקצרה ואחר כך מספר והולך כל ענייני יעקב בארוכה והשתא א"ש המשל דמייתי רש"י מהמרגלית שנפלה בין החול שהרי כשהזכיר תולדות תרח ממילא נפל המרגלית שהוא אברהם בין החול נחור והרן וה"נ אחר שהזכיר תולדו' יצחק נפל המרגלית שהוא יעקב בין החול והיינו עשו ולפיכך הוצרך למשמש בחול וכו' ולפי דרכנו יובן היטב סיום המשל דקאמר משליך את הצרורות וכו' שהרא"ם ז"ל כתב שאין בו ענין על הנמשל אלא הוא תשלום המשל לבד והוא דוחק ובדידן ניחא במאי דאיכא למידק דפתח בחול ומסיים בצרורות אלא ה"ק דכשנפלי המרגלית בחול צריך לכוברו בכברה שכל החול דק דק נופל למטה ואותו הדק אינו צריך משמוש כלל רק לכוברו בלבד וזהו משל על דורות הקודמים לצדיק שאין כתוב בהם רק פ' הוליד וכו' ובחול הגם העשוי רגבים וצרורות שנשאר למעלה עם המרגלית צריך בו גם המשמוש כדי לברור מתוכם המרגלית והנמשל בזה הם אחי הצדיק הנכללים בתולדות אבותיו כמו

נחור והרן אצל אברהם ועשו אצל יעקב ובהם צריך גם משמוש דהיינו קצת ביאור טפי משאר הרשעים וכדאמרן"

- אבל נוסף על העיקר שאין זה כלל כבהמשל ש"המרגלית מושלכת בתוך העפר" צע"ג שהרי בשביל זה שנאמר ואלה תולדות יצחק מספיק שיכתוב רק עשו ותולדותיו - יחוסו [ע"ד בני קטורה ותולדות ישמעאל (ס"פ ח"ש "ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה: ותלד לו את־זמרון ואת־יקשן ואת־מזמן ואת־מדין ואת־ישבק ואת־שוח: ויקשן ילד את־שבא ואת־דדן ובני דדן היו אשורם ולטושם ולאמים . ואלה תלדת ישמעאל בן־אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם: ואלה שמות בני ישמעאל בשמתם לתולדתם בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל ומבשם: ומשמע ודומה ומשא" עיי"ש).

תולדות נחור (ס"פ וירא "ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם־הוא בניס לנחור אחיך: את־עוץ בכרו ואת־בוז אחיו ואת־קמואל אבי ארם: ואת־כשד ואת־חזו ואת־פלדש ואת־ידלף ואת בתואל: ובתואל ילד את־רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם: ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם־הוא את־טבח ואת־גחם ואת־תחש ואת־מעכה"

וברש"י שם ד"ה ובתואל ילד את רבקה: כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל (פסוק זה)],

אבל אין הכרח לכתוב (אפילו בקיצור) ישובי עשו (בפרט) ישובי תולדותיו (ראה רא"ם כאן).

(8 לו, ח ואילך [ו-י] "ויקח עשו את־נשיו ואת־בניו ואת־בנותיו ואת־כל־נפשות ביתו ואת־מקנהו ואת־כל־בהמתו ואת כל־קנינו אשר רכש בארץ כנען וילך אל־ארץ מפני יעקב אחיו: כיהיה רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אתם מפני מקניהם: וישב עשו בהר שעיר עשו הוא אדום: ואלה תלדות עשו אבי אדום בהר

שעיר: אלה שמות בניעשו אליפו ברעדה
אשת עשו רעואל ברבשמת אשת עשו".

9) גו"א כאן "אדם ממשמש בחול וכוברו וכו'. ואם תאמר והרי הקדים פרשת ויצא [ו] פרשת וישלח שמדברים בענין יעקב, ולמה לא הקדים את עשו, ואין זה קשיא, דהרי המשל הוא כאשר מתערב המרגלית בחול מביא כברה וכוברו, והכי נמי דווקא כשנתערבו יחד, ואין עירוב ליעקב עם עשו אלא יישוביהם, דדרך אחים שנולדו בארץ להיות יושבים יחד ואוחזים באחוזות אביהם יחד, לפיכך קודם שספר יישוביהם עדין אין עירוב, ויכול להקדים את יעקב.

אבל אחר שבא לספר היישובים של יעקב ותולדותיו, ויש לחשוב כי עשו נתיישב עם יעקב שהרי אחים הם, ומעורב יעקב עם עשו בענין היישוב, ולא עוד אלא אם לא היה יישוב לעשו - כיון שיעקב ועשו אחים אי אפשר שלא יירש הארץ עם יעקב, ולפיכך צריך הכתוב לומר כי היה לעשו ותולדותיו יישובים בפני עצמן. ומפני שכל כוונת הכתוב על יעקב ועל בניו לספר מהם כל אשר הגיע להם, לכך מקדים הכתוב יישובי עשו ותולדותיו, כלומר אלו יישובי עשו ותולדותיו, והיה להם יישוב בפני עצמן, ואחר שסיפר לך בקצרה מהם - מתחיל לספר ביישובי יעקב ותולדותיו באריכות. וכך תמצא שאמר הכתוב (יהושע כד, ד) "ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרימה", אמר לך הכתוב אחר שעשו גם כן הוא בן יצחק אי אפשר שלא ליתן לעשו ארץ לרשת אותו, שאם לא כן היה יורש הארץ עם יעקב. אף על גב דכתיב (לעיל כא, יב) "כי ביצחק יקרא לך זרע" - ו'לא כל יצחק', זהו אחר שנתן לעשו את הר שעיר כדי שירש יעקב את הארץ, אבל אם לא נתן לו הר שעיר היה יורש גם כן עם יעקב, דהא בן יצחק היה שנתן לו הארץ. ואף בני ישמעאל היו יורשים אם לא שנתן להם אברהם מתנות ושלחם ממנו בעודנו חי (לעיל כה, ו), כמו שאמרו רבותינו ז"ל בב"ר בפרשת חיי שרה (סא, ז), ובפרק חלק. ויצחק לא נתן מתנות לעשו, לפיכך היה צריך להקדים תחילה יישובי עשו ותולדותיהם, ואחר כך אלה יישובי יעקב".

10) ראה רש"י וישלח שם, ז: אלך לי מכאן אין לי חלק בו וז"ל שם ד"ה ולא יכלה ארץ מגוריהם: להספיק מרעה לבהמות שלהם (ב"ר). ומ"א: מפני יעקב אחיו. מפני שטר חוב של גזרת "כי גר יהיה זרעך" המטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה, שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר, ומפני הבושה שמכר בכורתו.

11) פרש"י פרשתנו לו, ב "אלה תלדות יעקב יוסף ברשבעעשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם" ד"ה אלה תולדות יעקב: ואלה של תולדות יעקב, אלו יישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל יישוב, סבה ראשונה יוסף בן י"ז וגומר, על ידי זה נתגלגלו וירדו למצרים, זהו אחר יישוב פשוטו של מקרא להיות דבר דבור על אפניו. ומ"א דורש תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים, אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בב"ר. ועוד נדרש בו וישב, בקש יעקב לישיב בשלוה, קפץ עליו רגזו של יוסף - צדיקים מבקשים לישיב בשלוה, אמר הקב"ה לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישיב בשלוה בעולם הזה. וראה רא"ם ולבוש כאן.

12) וישלח לו, לא "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל".

13) ראה רש"י וישלח שם: ובימי שאול כו' וז"ל שם ד"ה ואלה המלכים וגו': שמונה היו וכנגדן העמיד יעקב ובטל מלכות עשו בימיהם, אלו הן, שאול ואיש בשת, דוד ושלמה, רחבעם, אביה, אסא, יהושפט; ובימי יורם בנו כתוב בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה וימלכו עליהם מלך (מלכים ב ח'), ובימי שאול כתוב ומלך אין באדום נצב מלך.

(ורש"י) שם "בא נבוכדנצר וביטל של אלו ושל אלו. ובברייתא דר' יוסי דמ"ט מדות מפרש חזון עובדיה כה אמר ה' אימת בימי יהושפט ומלך אין באדום במקום שעיר ובמקום אחר נצב מלך בעיר הגדולה ובס"ע דר' יוסי מפורש משנפלו אדומיים בימי יהושפט שוב לא העמידו מלך במקום עד היום וכו'".

ולהעיר מרש"י (ושאר מפרשים) למ"א כב, מח "ומלך אין באדום נצב מלך" פרש"י ד"ה ומלך אין באדום: בימי דוד, הנציב הוא המלך, וכאן נכתב, לפי שבימי יהורם בנו שקלקל, בימיו פשע אדום וימליכו להם מלך, אבל בימי יהושפט עדין היו כפופין לו. וז"ל בהאברבנאל שם: "ששי שמלך אין באדום נצב מלך, וענין זה שדוד ע"ה בהלחמו באדום הסיר מהם המלכים לפי שהיו משועבדים אליו, והוא היה משים על אדום נצבים מתחת ידו, וכן היו עושים תמיד מלכי יהודה שבאו אחריו, והודיענו הכתוב כאן שעד מלך יהושפט לא היה מלך באדום אבל הנצב מתחת יד יהושפט היה במקום מלך, ולפי שבימי יהורם בן יהושפט מרדו האדומיים זכר זה בזה המקום, כאלו יאמר שעד סוף ימי יהושפט התמיד הכבוד הזה לא אחרי כן".

וז"ל במצו"ד שם: "נצב מלך. כי מעת שכבש דוד את אדום, הסיר מהם המלכים, ושם עליהם נציבים, רוצה לומר: ממונים מתחת ידו, למלוך עליהם ולמשול בס, והתמיד הדבר עד ימי יהושפט, כי גם בימיו היה שם נצב במקום מלך". **ואכ"מ**].

אבל ראה רשב"ם "לפני מלך מלך - לפני משה שהושיע את ישראל. כל שרי עם ועם קורא מלך עד דוד. מצאתי ביוסיפון: אחרי אלו המלכים קרוב לארבעים מלכים נקובי שמות זה אחר זה",

ראב"ע "ואלה המלכים. יש אומרים כי בדרך נבואה נכתבה זאת הפרשה. ויצחקי אמר בספרו כי בימי יהושפט נכתבה זאת הפרשה. ופ"י הדורות כרצונו הכי קרא שמו יצחק כל השומע יצחק לו. כי אמר כי הדרך הוא הדרך האדומי ואמר כי מהיטבאל אחות

מפרשי רש"י שם [וז"ל ברא"ם שם: "וכנגדן העמיד יעקב ובטלה מלכות עשו בימיהם. לקיים מה שנאמר ולאם מלאם יאמץ כשזה קם זה נופל והראיה על בטול מלכות עשו בימי השמנה מלכים שמלכו על ישראל שבימי שאול כתיב אין מלך באדום נצב מלך ובימי יורם כתיב בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה משמע דמזמן שאול עד אותו זמן היה אדום משועבד תחת מלכי ישראל ומלכות עשו בטלה בימיהם של שמונה מלכי שמשאול עד יורם".

וז"ל בש"ח שם: "ובימי יורם בנו כתיב בימיו פשע אדום כו'. דהוא הי' אחרון מיד בימיו התחיל מלכות של עשו וכן בימי שאול שהי' המלך ראשון מיד בטלה מלכות של עשו"].

ב"ר פפ"ג, ב "אמר רבי איבו קדם שלא עמד מלך בישראל (מלכים א כב, מח): נצב מלך באדום, ואלה המלכים, רבי יוסי בר חנינא בשעה שזה מעמיד מלכים, זה מעמיד שופטים: ובשעה שזה מעמיד אלופים, זה מעמיד נשיאים. רבי יהושע בן לוי אמר זה העמיד שמונה וזה העמיד שמונה, זה העמיד שמונה: בלע, יובב, חשם, הדר, שמלה, שאול, בעל חנן, הדר. וזה העמיד שמונה: שאול, ואיש בשת, דוד, שלמה, רחבעם, אביה, אסא, יהושפט. בא נבוכדנצר וערבב אלו באלו ובטל של אלו ושל אלו, (ישעיה יד, יז): שם תבל כמדבר ועריו הרס. בא אויל ונתן גדלה ליהויכין, בא אחשורוש ונתן גדלה להמן"

ובמהרז"ו "קודם שלא כו'. צ"ע מאי קמ"ל הלא מפורש בקרא לפני כו' ונ"ל באמת שבא לדרוש פסוק שבסוף מ"א (כ"ב מ"ז) שהכוונה קודם מלוכת שאול וכמ"ש רש"י בחומש כאן. ועי' מ"ב (ח' כ'). ועי' ש"ר פסוק אל תראוני ראייה לזה"

[אבל ראה יפ"ת "זה העמיד שמונה. עי' בזה ברש"י בחומש אך טעות נפלה בדבריו כי מ"ש ובימי שאול כתיב אין מלך באדום נצב מלך צ"ל יהושפט במקום שאול"

שהצרות הם גרועים יותר (בשייכותם להמרגלית) מהחול, כפשטות תוכן ענין הצרות, וכפי' הגו"א (שהובא לקמן בפנים סעיף ה).

(21) ועד"ז תי' בלבוש כאן.

(22) לשון רש"י.

(23) וישלח לג, יד "יעברנא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבא אל אדני שעירה" פרש"י ד"ה עד אשר אבא אל אדני שעירה: הרחיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות; אמר אם דעתו לעשות לי רעה, ימתין עד בואי אצלו, והוא לא הלך; ואימתי ילך? בימי המשיח (בראשית רבה), שנאמר ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו (עובדיה א'); ומ"א יש לפרשה זו רבים.

(24) עובדי' בסופו "ועלו מושעים בהר ציון לשפט אתהר עשו והיתה לה' המלוכה".

(25) ש"א כד, ז "ויאמר לאנשיו חלילה לי מה' אם אעשה אתהדבר הזה לאדני למשיח ה' לשלח ידי בו כימשיח ה' הוא".

שם, יא "הנה היום הזה ראו עיניך את אשר נתנך ה' היום בידי במערה ואמר להרגך ותחס עליך ואמר לאישלח ידי באדני כימשיח ה' הוא". ועוד.

(26) ראה בכ"ז לקו"ת ראה ד"ה וכל בניך פ"ג "הענין יובן בהקדים מארז"ל עתיד חזיר ליטהר . . דהנה כתיב יכרסמנה חזיר מיער והעי"ן שבתבית מיער הוא עי"ן תלויה להיות ידוע ששרש יניקת הע' שרים הוא מבחינת ז' מדות עליונות הכלולים מעשר שהם ע' ובקדושה הם ע' נפש דיעקב וזהו יצב גבולות עמים למספר וגוי ובהיותם מקבלים מבחי' ז' מדות עליונות הכלולים מעשר שהם ע' אזי הע' תלויה להיות כי מרחוק אור האלקי יאיר עליהם שאינו מתלבש בפנימיותם רק מאיר עליהם בבחי' מקיף ורם ומתנשא עליהם כמ"ש רם על כל וגו' . . אך הנה לעתיד כתיב אז אהפוך אל

תחפנחם. וחלילה חלילה שהדבר כמו שדבר על ימי יהושפט וספרו ראוי להשרף ולמה תמה על שמנה מלכים שמלכו שהם רבים. והנה מלכי ישראל כפלים במספר. ושני אלה המלכים קרובים לשני מלכי ישראל. גם מלכי יהודה רבים הם ממלכי אדום עד ימי משה והאמת שפ"י לפני מלך מלך על משה מלך ישראל וכן כתוב ויהי בישורון מלך" ועוד עה"פ.

(14) בבאר מים חיים שם: שעיקר ישיבת יעקב הוא מה שנתיישבו זרעו בארצם ותנשא מלכותם וזה ה' א"א כ"א שימליך תחלה מלכי אדום כו' - אבל לא הסביר דבריו.

(15) ראה לקמן הערה 20.

(16) ע"ד לשון הב"ר ור"ר דלעיל הערה 5.

(17) ע"ד הערת הרא"ם בלשון רש"י.

(18) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א) "דברים כאלה הם בכלל תורת אמת, והם גם כן חידוד. בודאי מי שלומד דבר יום זמן ובין הזמנים גמרא פי' תוספת עם כל הדקדוקים, ובפרט דקדוקי רש"י, כי בכל דיבור ודיבור של רש"י יש בו נסתרים עניינים מופלאים, כי חיבר החיבור שלו ברוח הקודש. צאו וראו ברש"י על התורה שהקורא סובר שהוא קל, ראו במזרחי ובכל מפרשי דבריו ותמצאו נפלאות. ורש"י על הגמרא ג"כ הוא כולם מרועה אחד נתנו".

(19) ב"ר שם ("הביא מכברות וכבר כו").

(20) במשכיל לדוד מתרץ, שהחול הוא הדק שאפשר לכוברו בכברה, והוא "משל על דורות הקודמים לצדיק שאין כתוב בהם רק פ' הוליד וכו'", וצרות הוא החול הגס שנשאר למעלה עם המרגלית שצריך גם משמוש כדי לברר המרגלית, והנמשל שהם אחי הצדיק הנכללים בתולדות אבותיו שצריך "קצת ביאור", ע"ש.

אבל (נוסף על הנ"ל הערה 7): מזה שרש"י מדייק "משליך את הצרות", משמע,

בשעה שהוא רובץ מוציא טלפיו ואומר ראו שאני טהור, כך מלכות אדום מתגאה וחומסת וגוזלת ונראית כאלו מצעת בימה" עיי"ש. **ובכ"מ**.

וראה רש"י תולדות כו, לד "ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את־יהודית בת־בארי החתי ואת־בשמת בת־אילן החתי" ד"ה בן ארבעים שנה: עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר יכרסמנה חזיר מיער (תהילים פ'), החזיר הזה כשהוא שוכב, פושט טלפיו, לומר ראו שאני טהור; כך אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים; כל מי שנה היה עשו צד נשים מתחת בעליהן ומענה אותם, כשהיה בן מי אמר אבא בן מי שנה נשא אשה, אף אני כן.

30 עובדי א, יח "והיה בית־יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא־יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר". **הובא ברש"י ישן ריש פרשתנו**.

וראה רש"י ויצא ל, כה "ויהי כאשר ילדה רחל את־יוסף ויאמר יעקב אל־לבן שלחני ואלכה אל־מקומי ולא־רציי" ד"ה כאשר ילדה רחל את יוסף: משנולד שטנו של עשו, שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש (עובדיה א'), אש בלא להבה אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף בטח יעקב בהקב"ה ורצה לשוב.

31 ראה של"ה יט, ב "והנה הקליפה קליפת הפרי נקרא בלשון רז"ל (ברכות לו, ב) שומר, והוא ענין גדול. כבר כתבתי ענין הקליפות הוא ממותרות הקדושה, והנה אם לא חטא אדם לא היה הקליפה מתנגד רק שומר לפרי, כמו המלך שהוא יושב פנימי והעבדים שומרים אותו. אבל מצד החטא התעורר המרידות בהם ונעשים מורדים. ובמסכת סנהדרין פרק ד' מיתות (נט, ב) תניא ר"ש בן מנסיא אומר חבל על שמש גדול שאבד מן העולם, שאלמלא לא נתקלקל נחש, כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנים לו ב' נחשים טובים, אחד משגרו לצפון, ואחד משגרו לדרום להביא לו סנדלפונים טובים ואבנים טובות ומרגליות. ולא עוד, אלא שמפשילים רצועה תחת זנבו

עמים שפה ברורה דהיינו אף עובדי כוכבים יתבררו כי לעתיד כתיב ואת רוח הטומאה עאביר מן הארץ וכתוב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר כו' ובאו במערות צורים מפני פחד ה' כו' כי יתברר כל בחינת רע ואתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא עד שכל בני בשר יכרעו ויפולו כו' . . . וזהו ענין שעתיד חזיר ליטהר כי עכשיו גרה לא יגר שאינו מחזיר הניצוצין שנפלו בו בשבה"כ מבחי' עי' תלויה הנ"ל אבל לעתיד יחזיר כל הניצוצין ואז לעתיד מבחינת יער הנ"ל נעשה תיבת עיר והוא בחינת עיר אלקינו בנין יראה שלם להיות גדול ה' בעיר אלקינו כו" עיי"ש בארוכה.

27 צפני' ג, ט "כִּי־אז אהפך אל־עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד".

28 הובא ונסמן בלקו"ת שם. וראה לקו"ש חי"ב ע' 175 "עתיד חזיר ליטהר. מרז"ל בלשון זה הובא: בשלי"ה פי חיי שרה. מדרש תלפיות ענף חזיר בשם ר' בחיי. ס' הקנה (?). לקו"ת ד"ה וכל בניך ס"ג. קהלת יעקב מעי' חזיר. בס' הברית ח"א מ"כ דרך אמונה פל"א בשם מדרש תנחומא (כ"כ בס' נפש חיים). - (וראה ג"כ עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ד פי"ג. אור החיים פי' שמיני). - בלשון: שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל (לנו): בחיי שמיני י"א, ז' (לנו). שו"ת הרדב"ז ח"ב תתכ"ח ומגן דוד להרדב"ז ט' (לישראל). אור יקרות (לישראל להיתרו הראשון). ראש אמנה למהר"י אברבנאל פי"ג. ריטב"א קידושין מט, א. רקנטי פי' שמיני. ישועות משיחו בשם בראשית רבה (כ"כ בשד"ח). תורת משה להחת"ס פי' שמיני".

29 ויק"ר (ועוד) ס"פ שמיני "מתלב רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש בן אדם הנבא והך כף אל כף, דא מה עבד ליה רבי שמעון בן לקיש ותכפל. רבי פנחס ורבי חלקיה בשם רבי סימון מכל הנביאים לא פרסמוה אלא שנים אסף ומשה, אסף אמר (תהלים פ, יד): יכרסמנה חזיר מיער. משה אמר (ויקרא יא, ז): ואת החזיר כי מפריס פרסה, למה נמשלה לחזיר, לומר לך מה חזיר

ומוצא בה עפר לגנתו ולחרבתו, עד כאן. המאמר הזה רומז למה שכתבתי עיי"ש בארוכה.

החטא לא היו מנגדים כלל כו"י עיי"ש בארוכה. ובכ"מ

(וראה סנהדרין נט, ב: שמש גדול "דתניא ר"ש בן מנסיא אומר חבל על שמש גדול שאבד מן העולם שאלמלא (לא) נתקלל נחש כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנין לו שני נחשים טובים אחד משגרו לצפון ואחד משגרו לדרום להביא לו סנדלבוניים טובים ואבנים טובות ומרגליות ולא עוד אלא שמפשילין רצועה תחת זנבו ומוציא בה עפר לגנתו ולחרבתו").

ולהעיר שקדימת עשו ליעקב הוא כקדימת הקליפה לפרי (ל"ת להאריז"ל ס"פ וישלח. אוה"ת בשלח ע' שס. סה"מ עת"ר ע' סג "והטעם מה שהנפש הבהמית בא קודם, הוא מהכלל הידוע דקלי קדמה לפירי, דכן הוא גם בגשמיות, כמו בפירי האגוז, שיש בו די קליפות, הרי תחלה צומח הקליפה ואח"כ הפירי. . . והענין הוא, לפי שכן הוא בשרשן, דתהו קדום לתיקון, דהגם שעיקר הכוונה הוא בחי התיקון דוקא, וכמ"ש לא לתהו בראה אלא לשבת יצרה, וכמא' דין אהני' לי ודין לא אהני' לי כו', וכמ"ש ואוהב את יעקב, וקדום במח', דיעקב הוא הבכור באמת כו', ומ"מ, התהו קדום אל התיקון כו', וכמו"כ הוא בהשתל' והתהוות העולמות, דהויות הקליפה קדום להויות הפירי כו"י עיי"ש בארוכה. ועוד).

32) ישעי סא, ה "ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכרמיכם".

33) ב"ק רפ"ב במשנה "הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים משלם חצי נזק" עיי"ש בגמ' בארוכה. ועוד.

33*) תולדות כה, כג "ויאמר ה' לה שני (גיים) [גוים] בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר".

34) ראה תו"א בשלח סה, ד ואילך "אך להבין כל הנ"ל יש להקדים ענין כוונת אכילה ע"פ כי על כל מוצא פי ה' כו". שהפני

אוה"ת נשא ע' ערב "והענין כמ"ש בד"ה בשלח פרעה בענין קליפה קדמה לפרי דהיינו שהאור והחיות המלוּבש בתוכו בבחי' גלות כו' הנה הוא נפל שם ממדריגות גבוהות כו', ועד"ז נת' בד"ה מחר חדש גבי ושלשת שזהו"ע והייתם לי סגולה מכל העמים כו' שמבחי' הבירור שמבררי' מכל העמים מזה נעשים בחי' סגולה כו', וזהו ברוך תהי' שימושך בך הברכה מהבירור שמתברר מכל העמים, וכמ"ש ע"פ וזרעתיה לי בארץ כלום אדם זורע קב כו'. וגם* פי ברוך תהי' מכל העמים שיהי' הקליפה בבחי' שומר לפרי דכן ביאר השלי"ה דיי"ט ע"ב שאלמלא לא חטא אדה"ר לא הי' הקליפה מתנגד רק שומר לפרי כו' וכן יהי' לע"ל כו' ע"ש, והיינו לפי שלא הי' ההסתר דק"י כ"כ כמו כתנות עור כ"א בדרך דקות כמו לבוש החשמ"ל שהוא לבוש המגין כו' וכמו המשל כו' רק אח"כ שנתרבה ההסתר נעשה הקליפה מנגד כו', אכן הרי נאמר ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו, ומזה נמשך ברוך תהי' כו' להיות גם עכומ"ז רק בבחי' שומר לפרי, וכן פי' הרב"י במגיד משרים דל"ב סע"ד בפי' עקב ע"ש עיי"ש בארוכה.

סה"מ תרנ"ט ע' קעו "וביאר ענין מרבים שלום בעולם, הנה בשלי"ה דיי"ט ע"ב כו', דהנה קליפת הפרי נקי שומר בלי רז"ל, כי הקלי' היא ממותרות הקדושות. והנה אם לא חטא האדם, לא הי' הקלי' מתנגד, רק שומר לפרי, וכן הי' בתחלת הבריאה, שהיו בבחי' שומר לפרי. ומבואר שם, דאז לא הי' בבחי' רע, כ"א היו כמו שהן בשרשן, וכידוע דבשרשן אינם רע, רק שהן בחי' שרש המותרות כו', וע"י החטא נעשו בבחי' רע, ונעשו מנגדים אל הקדושה כו'. וזהו שבתחלת הבריאה הי' מדור הקליפות תחת עולמות הקדושה, כמו השומר שעומד מבחוץ כו', וע"י החטא נכנסו לגבול הקדושה, ונעשו מנגדים אל הקדושה, היינו מה שרוצים לגזול ולניק מהקדושה, וע"י היניקה נעשים מנגדים ביותר, אבל קודם

בתוך הכלים. ונסתלקו מהכלים והן בחינת מקיפים והכלים נשברו ונפלו למטה לכן הי' עשו שלמטה רשע אבל מצד שרש שרשו במקיפים דתהו הרי האורות דתהו הם למעלה מהאורות דתיקון וכמשי"ת לקמן בעז"ה ע"פ ויקח מן הבא בידו מנחה כו'. וכמשנ"ת ג"כ בפי' תולדות ע"פ ראה ריח בני כו"י

ותו"ח ר"פ וישלח "דהנה אמר שם וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה פי' טענת בני לבן אמיתית היתה דכל בחינת הכבוד העליון שהוא בהעלם עצמות המאציל כמו שכתב לכבודי בראתיו יצרתיו כו' מאשר לאבינו הוא בחינת לובן העליון כמשי"ת בפסוק וישכם לבן בבקר כו' עשה יעקב בעל עולם התיקון דאצילות כל הכבוד הזה להיות בבחינת ריבוי האורות בכלים מכלים שונים בהתכללות דשם מ"ה דתיקון כו' שזהו שכתוב ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות כו' (וכידוע דשרש גי' העולמות בריאה יצירה עשיה וגם נשמות דבי"ע כמו שכתוב בראתיו יצרתיו כו' הוא שנפל וירד מעולם התוהו שהיה שם השבירה בבחינת ס"ג שהוא למעלה הרבה מעולם האצילות) וזהו לקח יעקב את כל אשר לאבינו שהוא כל האורות העליונים שלפני המאציל שלפני בחי' התוהו ותיקון שמשם היה השתלשלות דעשר ספירות דתהו ומצד מיעוט הכלי וריבוי האור נפלו הכלים עם רפ"ח ניצוצין כו"י עיי"ש. **ובכ"מ.**

35* **ראה ג"כ זח"ג קכח, סע"א** "ותקונוי לא אתקיימו, הדא הוא דכתיב ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. מלכא קדמאה, לבני ישראל קדמאה. וכלהו דגליפו (ולא אתקיימו) בשמהן אתקרונו. ולא אתקיימו, עד דאנח להו, ואצנע להו, ולבתר זמנא הוא אסתלק (נ"א הוה מסתכל) בההוא פרסא, ואתתקן בתקונוי".

36 **תו"א ר"פ לך** "ולכן כתיב אחר מצות מילה כי אב המון גויים שלכאורה אינו מובן

הוא מוצא פי הוי"ה שבמאכל כו' ממאמר תדשא הארץ הוא המחיה כו'. והיינו בחי' נצוץ אלקות שמתלבש בלחם בהשתלשלות רבי רבבות מדרגות. . והנה להבין הלא גם האדם נשתלשל ממאמר נעשה אדם כו' ולמה האדם צריך ללחם ואין הלחם צריך לו. אך הנה פי' יחיה האדם לא קאי על נפש הבהמית לבדה כי הלא גם בהמה מקבלת חיות מן המאכל אלא קאי על נפש האלקית שנתוסף בה אור וחיות מהמאכל וזהו האדם בה' הידיעה. ויובן בהקדים תחלה שרש ענין תהו ותיקון כי שרש האדם הוא מבחי' תיקון כי אדם בגימטריא שם מ"ה שהוא שם מ"ה החדש שהוא עיקר התיקון. ושרש בהמות וחיות הם מבחי' תהו שקדם לתיקון. ושרש הדבר הוא כי הנה ידוע שבחי' תהו הוא בחי' נקודות זו תחת זו בלי התכללות שכאו"א הוא מהות בפ"ע ומזה נעשה ונמשך ברבוי השתלשלות מעילה לעילה עד שנתהוו דברים גשמיים כמו בהמות וחיות שאנו רואין בחוש שכל מין ומין יש לו טבע בפ"ע עיי"ש בארוכה.

לקו"ת צו יג, ב "ולהבין כ"ז צריך להקדים ענין מ"ש כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם וכו', דבזה מתורץ הקושיא איך יש בכח המאכל להחיות את האדם הלא הלחם הוא בחי' צומח והאדם הוא בחי' מדבר וא"כ איך יהיה הצומח בחי' מחיה להמדבר שלמעלה ממנו הרבה. אלא כי לא על הלחם לבדו מצד עצמות הלחם יחיה האדם, אלא על כל מוצא פי הוי' שמלובש ממש בהלחם, דהיינו ממאמר תדשא הארץ דשא. . אך הענין הוא ע"פ המבואר בכמה מקומות [ועמ"ש בפי' בשלח בד"ה להבין ענין לחם משנה] דבחי' דצ"ח שרשן הוא מבחי' עולם התהו שקדם לבחי' עולם התיקון כו' אלא שנשתלשלו בריבוי המדרגות ועיי' שבה"כ עד שירדו למטה מטה ונתהוו מהם דברים גשמיים. והאדם שרשו מעולם התיקון ועיקר בחי' עולם התיקון הוא בחי' חכמה דאצ"י עיי"ש בארוכה. **ובכ"מ.**

35 **ראה תו"א** "הנה ידוע שיעקב שרשו הוא מבחי' שם מ"ה דעולם התיקון ושרשו של עשו הוא מבחי' עולם התהו. והאורות דתהו הם גדולים מאד ולא יכלו להתלבש

פון דעם אויבערשטן, אז ניט נאר זי אליין דארף ארויסגיין פון גלות, נאר אויך "ושאלה משכנתה ומגרת ביתה". זי דארף מיטנעמען די ניצוצות הקדושה וואס געפיגען זיך אין גוף ונפש הבהמית און אין איר חלק פון וועלט" עיי"ש.

(37) ראה גם פי' מהרז"ו לב"ר פל"ט שם "ונפלה מרגלית מראשו. רומז למוד של חכמי הקבלה על ניצוץ קדוש שנפל לס"א" עיי"ש בארוכה.

(38) מלבד ע"י תשובה או נסיונות (ראה דרמ"צ קצא, א ואילך "ועדיין צ"ל מהו שכי בענין הנסיונות כי מנסה כו' לדעת, שעיי"ז יגיעו לבחי' הדעת לפי שעיי"ז מתבררי ניצוצות דתהו שמהם נמשך בחי' הדעת, הלא בירור ניצוצות הוא ע"י מצות עשה ג"כ שלוקחי' האתרוג נתברר הרפ"ח שבו כו' וכן בתפילין וכן ע"י התפלה הוא עיקר בירור הניצוצות כמ"ש בפע"ח שער א' להדיא וא"כ למה דוקא ע"י כי מנסה כו' יגיעו לבחי' הדעת.

אך הענין נ"ל דידוע שהקליפות נחלקים לבי' בחי' הא' הוא ק"נ הכלולה מטו"ר שממנה נמשך חיות וקיום דברים המותרים, והבי' גקה"ט שלמטה מנוגה שהם רע גמור שממנה נמשך חיות וקיום דברים האסורים לגמרי, וזהו שרש ענין ערלה ורבעי כי ג' שני ערלה נגד ג"ק הנ"ל ובשנה הרביעי' הוא ק"נ יוכל להתברר לכן יהי' כל פריו כו' כנז' בפרדס שער כ"ה פ"ז, אבל ג"ק הנ"ל אין יכולים לבררם, וזהו שרש ענין מ"ע ומל"ת דע"י מ"ע מבררי' ק"נ, אבל דברים האסורים נמשכו מג"ק הנ"ל שא"א לבררם לכן באו הל"ת לא לאכול חלב ודם כו' להרחיק ג"ק הנ"ל שלא ינקו מהקדושה, אך ידוע ג"כ שא"א להיות חיות וקיום לשום דבר כ"א מהקדושה האלקי' א"כ גם בג"ק אלו יש ניצוצים דקדושה מרפ"ח שנפלו רק שנבלעו כ"כ עד שאין להם דרך בירור כמו ק"נ, לכן מרחיקי' הקליפה עם הניצוץ שבו כיון שאין דרך אחר וע"כ נקי' הל"ת שחורות כעורב אכזריות להרחיק הניצוץ דקדושה ג"כ, מחמת כי אין דרך אחר כנ"ל עיי"ש בארוכה).

מה ענין גוים לכאן אלא שנעשה כח הבירור ע"י גילוי זה כי למה הצדיקים דומים בפני השכינה כנר בפני האבוקה שנכללים בבחי' בטול באבוקה. ואמרו גלו לאדום כו' כי לא גלו אלא כדי שיתוסף עליהם גרים והן הניצוצות שבק"נ שבמאכלים ומשקים שמתעלים להתכלל בקדושה מפני גילוי שכינה שעיי"ז הם בטלים ונכללים כנר בפני אבוקה כו'. וזהו ענין פי' זו ויאמר ה' אל אברם א"ב ר"ם שיהא יורד ומשתלשל בבחי' גילוי כדי להיות תיקון ובירור כי עד אברם הי' שבה"כ דור המבול כו'. ומאברם מתחיל עולם התיקון לך לך יציאת שם מ"ה המתקן ומברר כו" עיי"ש.

שם קיז, ב "יש להקדים מאמרז"ל ע"פ וזרעתייה לי בארץ לא גלו ישראל לבין עובדי כוכבים אלא כדי להוסיף עליהן. והיינו בחי' הניצוצים שנפלו מעולם התהו שמבררים ע"י האכילה ושתייה דהנה כתיב יצב גבולות עמים שהן השרים של עובדי כוכבים לנגד עי' נפש דיעקב וכל שר ושר יש לו שורש עליון עד רום המעלות דהיינו עד בחי' ז"ת דתהו שהן הנקי' ז' מלכים קדמאין (ועמ"ש ע"פ וכל בנייך בענין עי' תלוייה דתיבת יכרסמנה מיער) וכמ"ש ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבנ"י שהם בבחי' התיקון כידוע ומבואר במ"א עיי"ש. ועוד.

וראה לקו"ש ח"ג ע' 826 "דאס אויבנגערעדטע וועגן גלות מצרים און יציאת מצרים איז א הוראה פאר אונז אין דעם לעצטן גלות, ווייל גלות מצרים איז דער שורש פון אלע גליות. די כוונה פון גלות איז ניט נאר אן עונש פאר חטאים ועוונות, נאר זיין כוונה און תכלית איז בירור הניצוצות. ווי חסידות איז מבאר דעם מאמר רז"ל "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", אז אידן זיינען פארטריבן געווארן אין גלות נאר בכדי עס זאל צוקומען "גרים", ניצוצות הקדושה וואס געפינען זיך אין די דברים הגשמיים. דעריבער דארף מען וויסן אז די עבודה דארף זיין - "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה": "אשה" מיינט די נשמה, קומט צו איר דער אנזאג

39) ראה בכ"ז סה"מ עת"ר ע' קג. המשך תערי"ב ח"ב פרק שעז [אינו נעתק מפני האריכות].

40) ראה לקו"ת שה"ש ו, ד "אך יש שערות שנמשכות ומתלבשות בבחי' לבנונית הוא בחי' חסד שהן ההלכות רבות שבמ"ע בקרבנות ותרומות ומעשרות וציצית ותפילין ושבת כו'. אך תהי' המצות נעשית בקרבן להיות עולה לרצון לפניהו"י וריח ניחוח כו'. וכן בשאר כל המצות שהן המשכות חכמה עילאה בבחי' חסד להעלות הדברים הגשמי"י בעשייתן כמצותן ולקשרם באור ה' וקדושתו והן השערות הנמשכות מבחי' שער רישיה כעמר נקא שהוא לובן העליון וחסד עליון דאקרי רב חסד כו' אבל השערות השחורות הן הלכות שנמשכו ונתפשטו במצות ל"ת להפריד הרע מן הטוב ולדחותו מן הקדושה שאינו עולה ונכלל באור ה' וקדושתו. ועי"ז נאמר שחורות כעורב. פי' כעורב שהוא אכזרי כך יש בבחי' שערות הללו בחי' אכזריות שהרי גם בדבר האסור ופסול כו' נמשך נצוץ וחיות אלקי המחיה ומהווה אותו שבלעדי ניצוץ וחיות אלקי לא יתקיים כלל ועכ"ז לא יעלה הניצוץ אלקי שבו לרצון לפני הו"י להתכלל באורו וקדושתו ית' רק נדחה לחוץ והרי זה כמו אכזריות על הניצוץ אלקי שבו גם צריך האדם להתנהג בנפשו במדת אכזריות להיות סר מרע בבחינת אתכפייא כו' בכמה גדרים וסייגים דקדוקי סופרים קדש א"ע במותר לך כו' ולכן נקרא בבחי' שחורות כעורב" עיי"ש בארוכה.

41) ע"ד האיסור לאכול קודם התפלה (ראה לקו"ת נשא כו, ג "לכך צריך להתחיל ממטה למעלה בתפלה והיא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה עד שמגיע לאחד. ועי"ז מלאכי אלקים עולים ויורדים בו באדם. כי האדם הוא שרש הכל וכמ"ש פני אריה אל הימין ופני שור מהשמאל כו' ודמות פניהם פני אדם כו' ש כללותן הוא בחי' אדם שהוא הכולל כל הד' חיות וכולם מתעלים בהתעלות נפש האדם בדבקותה באלקים חיים לאהבה את ה' כו' ואח"כ כתיב ואספת דגנך ללקט החיות שבדצ"ח שיתקבצו ויתאספו ממה שהיו פזורים

ונדחים תחת ממשלת נוגה ויוכללו בבחי' אדם משא"כ קודם התפלה אסור לאכול כי גם האדם עדיין אז מקושר למטה ואיך יוכל לקשט אחרים ולכן צריך מתחלה לקשט א"ע ולהיות בבחינת אדם בגימ' מ"ה בחי' ביטול ואז עי"ז אח"כ יוכל לתקן הדצ"ח כו'. ועוי"ל כי נש"י עלו במחשבה היינו שנמשכו מאותיות המחשבה ועלייתן הוא הגבה למעלה יותר כנז' ע"פ ושמתי כדכד. והנה הדצ"ח נלקחו מאותיות הדבור כנזכר לעיל מוצא פי ה"י.

בלק עב, א "וכך אם לא פעל להפך מדותיו הרעות ולהמשיך גילוי אלקות בקרבו ע"י התפלה איך יוכל להמשיך גילוי אלקות בעולם ע"כ צריך תחלה לכבוש גופו ונפשו הבהמית ע"י התפלה וכמארז"ל לעולם יראה אדם עצמו כאלו קדוש שורה בתוך מייעו שנאמר בקרבך קדוש ולכן צריך עמל ויגיעות נפש כדי שיוכל להיות גילוי אלקות בנפש ואח"כ ימשיך גילוי אלקות בעולם. ומזה הטעם אסור לאכול קודם התפלה שאז עדיין הנשמה באפו ואיך יוכל לברר המאכל ולהעלותו עד אחר התפלה שאז מתפשטת הנשמה בכל הגוף ועי"ז יוכל אח"כ להעלות המאכל ולברר הטוב מן הרע ונקי האכילה ג"כ מלחמה כמ"ש בזהר על פוס חרבא ייכל נהמא והיינו להלחם עם היצר שלא יהיה האכילה בתאוה רק לש"ש ועי"ז מברר הטוב כו' [ועמ"ש מזה בד"ה כה תברכו בפ' נשא].

פינחס עט, ד "צריך לבאר מאמר רז"ל תלמוד תורה כנגד כולם אפילו כנגד עיון תפלה. ומ"מ קודם התפלה אסור לאכול וקודם הלימוד מותר לאכול. וזהו מחמת כי האדם הוא עולם קטן. וכמו שיש בעולם יום ולילה ביום מאיר האור ובהעדר האור הוא בחי' לילה בגשמיות כן הוא באדם ג"כ ברוחניות כמ"ש גם כי אשב בחושך ה' אור לי אפילו בעוה"ז הגשמי ה' מאיר בישראל וכאשר מתפשט ומאיר בו כח נשמתו אזי נקי יום ובהסתלקות אור נשמתו מכונה בשם לילה. . אך מחמת שנתגשם חיות הגוף מאד מאד אינו יכול לקבל הארת נשמתו בקרבו כ"א מעט מזעיר בבחי' אפיו. דהיינו שהנשמה האלקית אין לה גילוי בלבו

ויקרא אלא ויקריא מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפי כל עובר ושב כו"; ועד"ז מבואר בנוגע לעבודתו של יצחק בחפירת בארות - בכ"ז היתה עבודתם זו בעניני רע וקליפה בדרך דחי' ושלילה - שלא ינגדו ויפריעו לעניני קדושה, אבל לא שהם עצמם ייהפכו לטוב וקדושה. הרי תכליתה ומטרתה של התעסקותם בעניני רע ופעולתם בהם היתה באופן של שליחה: ביטול ההתנגדות ולא בירור מציאותם; משא"כ ביעקב וילך חחרנה, חרון אף של מקום בעולם - ושם עבודתו ופעולתו פעולה חיובית - לבררם ולהפכם לקדושה" עיי"ש בארוכה.

(46) ראה אוה"ת ח"ש קכו, א: עיקר הזווג (דמ"ת) ע"י יעקב, ע"ש.

(47) ראה תו"א עד, א "ולכך לא ניתנה תורה עדיין בימי אברהם כי בימי אברהם עדיין לא נתברר ונזדכך חומריות העולם להיות המשכת אוא"ס ב"ה ע"י מעשה המצות גשמיות שנלקחו מתחת ממשלת קליפת נוגה. ולא היו יכולין לקבל הארת א"ס ב"ה להיות נקי עליהם שם מצות עד אחר יציאת מצרים שמצרים הוא כור הברזל כמו מצרף לכסף וכור לזהב והיינו כדי להיות הגו סיגים מכסף שהכור הוא המפריד הסיגים דהיינו שלא יהיה תערובת פסולת בכסף וזהב. וכך הוא מצרים כור הברזל שזיכך את ישראל ע"י קושי השעבוד בחומר ובלבנים להיות נפרד הרע מן הטוב ויתפרדו כל פועלי און שע"י שהרע עושה פעולות רעות הוא כלה ונאבד כמ"ש חצי אכלה וגוי' חיצו כלים כו'. וכמשל עלוקה שכאשר מוצצת דם האדם מיד מתה. וכאשר נזדככו ישראל נזדכך ג"כ העולם וגשמיותו וחומריותו כי כל העולם תלוי בישראל וכמ"ש גם את העולם נתן בלבם. ואזי נתבררו ג"כ מצות מעשיות להיות נקי בשם מצות שבהם וע"י תהיינה המשכת אוא"ס ב"ה גם באכילת קרבנות והקרבת מנחה סלת שמצומח הוא אשה ריח ניחוח לה"י. ובכ"מ.

(48) וגם בתנחומא שמסיים בהנמשל "כשהגיע למרגליות אברהם יצחק ויעקב"

וגופו מחמת חומר ישות הגוף כיון שעדיין לא התפלל. שע"י התפלה שמבטל רצונו לרצון העליון ב"ה והנה הרצון הוא מקור כל המדות והוא חיותן וקיומן וזהו ענין מסירת נפש שמוסר רצונו כו' והדם הוא הנפש שהוא הרצון לכן ע"י נמשכת הנשמה שהיא מבחינת שם הוי' ומתפשטת בכל הגוף. משא"כ קודם התפלה היא עדיין רק באפיו דהיינו שרק במוחו ושכלו מודה לה' אבל לא נתפשטה עדיין בלב כו' וכן פי' הרמ"ז פי' תצוה (ד' קפ"ב) ע"פ כהאריז"ל ענין אשר נשמה באפו. ועיין בזהר שם על פסוק זה בענין אחר. . לכן אסור לאכול קודם התפלה. כמאמר רז"ל לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם בכדי שלא ליתן סטרא דדמא בישא לשלוט בו ושוב לא יכול להאיר בו כח נשמתו לגמרי" עיי"ש. ועוד).

(42) ע"ד כשמברין יין ונשאר היין צלול בפ"ע והשמרים בפ"ע.

(43) ע"ד לעת"ל בגמר הביירוים שיהי' "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכרי' יג, ב "והיה ביום ההוא נאם ה' צבאות אכרית אתישמות העצבים מןהארץ ולא יזכרו עוד וגם אתהנביאים ואתרוח הטמאה אעביר מןהארץ").

(44) חגיגה טו, ב "אשכחיה רבה בר שילא לאליהו אמר ליה מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא אמר ליה קאמר שמעתא מפומייהו דכולהו רבנן ומפומיה דרבי מאיר לא קאמר אמר ליה אמאי משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר אמר ליה אמאי רבי מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק אמר ליה השתא קאמר מאיר בני אומר בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי אם כך הקדוש ברוך הוא מצטער על דמן של רשעים קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך".

(45) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 89 ואילך "ואעפ"י שאברהם ויצחק עסקו בעבודת הביירוים, וכמשארז"ל (באברהם) עה"פ "ויקרא שם בשם ה' א-ל-עולם: אל תקרא

- מ"מ הביא המשל בפרשתנו דוקא (ולא בפ' לך). וראה הערה הבאה.

49) בב"ר שם הביא המשל (אף שהוא בסגנון אחר) בפ' לך גבי אברהם. ולהעיר:

(א) מאברהם הותחלה התקופה של ב"א תורה (ע"ז ט, א "תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן, שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי דכי מעיינת בהו תרי אלפי פרטי דהאי אלפא הוא דהוא, אלא (בראשית יב, ה) מואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתין הוה, כמה בצרן מדתני תנא ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין כי מעיינת ביה מהנפש אשר עשו בחרן עד מתן תורה ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין"). וראה אוה"ת שם. בית האוצר (להר"י ענגל) בתחלתו. ובכ"מ.

(ב) שם לא הובא הענין ד"משליך את הצרורות" (וגם בתנחומא שם כתב רק "הניח את העפר כו", כנ"ל בפנים).

50) ראה לעיל שיחה א' לפ' לך.

51) ראה גם דבק טוב לפרש"י כאן (בהגהות) "וא"ת למה לא הביא המשל אצל נח ואברהם ויצחק י"ל שבכולם יצא מהם פסולת מנח כנען מאברהם ישמעאל מיצחק עשו א"כ לא היו המרגליות נקיים עד יעקב שהיתה מטתו של שלימה".

52) ר"פ נח "אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו אתהאלקים התהלך נח. . . ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס".

53) בב"ר פ"ל, ח "רבי לוי ורבנן, רבי לוי אמר כל מי שנאמר בו היה, ראה עולם חדש, אמר רבי שמואל חמשה הן: נח, אתמול (איוב יד, יט): אבנים שחקו מים, דאמר רבי לוי בשם רבי יוחנן אפלו אצטרבלין של רחים נמחה במים, והכא את

אמר (בראשית ט, יח): ויהיו בני נח היצאים מן התבה, אתמהא, אלא ראה עולם חדש" עיי"ש. וש"נ.

54) נח ח, כב "עד כלימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו". וראה בארוכה ד"ה הנה אנכי כורת ברית תר"ל, תרנ"ד. ועוד.

55) וירא כא, לג "ויטע אשל בבאר שבע ויקראשם בשם ה' אל עולם".

56) להעיר מרמב"ם הל' מלכים ספ"ח "כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אמות העולם. ויש לו חלק לעולם הבא. והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבנו שבני נח מקדם נצטוו בהן. אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אמות העולם ולא מחכמיהם".

57) לך טו, יד "וגם אתהגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחריכן יצאו ברכש גדול".

וראה לקו"ש ח"ג ע' 823 ואילך "ווען דער אויבערשטער האט אין דעם ברית בין הבתרים געלאזט וויסן צו אברהם אבינו, אז זיינע קינדער וועלן קומען אין גלות (מצרים), האט ער אים צוגעזאגט: "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", אז זיי וועלן ארויסגיין פון גלות מיט א גרויסן רייכטום. איז דער מיין פון אט דער הבטחה ניט בלויז א פארגיטיקונג פאר די יסורים פון "ועבדום ועינו אותם", נאר נאך מער; זייער ארויסגיין פון דארט "ברכוש גדול" איז דער תכלית און כוונה פון זייער גיין אין גלות מצרים. א ראוי אויף דעם איז: איינער פון די טעמים אויף דער מכה פון חושך וואס דער אויבערשטער האט געבראכט אויף די מצריים איז בכדי די אידן זאלן אין דער צייט פון דעם חושך קענען אויסקוקן און אויסגעפינען די טייערע כלים פון די מצריים, און דורך דעם זאלן די אידן קענען דורכפירן דעם אנזאג "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב", זיי זאלן אויסבארגן דעם רייכטום

היום הזה: מגיד, שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין, בט"ו בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו, ובט"ו בניסן נולד יצחק, ובט"ו בניסן נגזרה גזרת בין הבתרים.

(59) מיכה ז, טו "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

(60) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה "כל הנביאים כלן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגוי ושבתי עד ה' אלקיך, ושב ה' אלקיך וגוי".

(61) עקב יא, יב "ארץ אשר-ה' אלקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה".

פון די מצרים, בכדי עס זאל מקויים ווערן דער "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" - "שלא יאמר אותו צדיק", אז אברהם אבינו זאל ניט זאגן, אז דער אויבערשטער האט מקיים געווען דעם "ועבדום ועינו אותם" אבער ער האט ניט מקיים געווען דעם "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" עיי"ש בארוכה.

(58) מכילתא "ויהי מקץ שלשים שנה מגיד, שמכיון שהזמן הגיע לא עכבן הכתוב כהרף עין. בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת לאברהם לבשרו. בט"ו בניסן נגזרה גזרה בין הבתרים, שנאמר ויהי מקץ, קץ אחד לכולן"

ורש"י בא יב, מא "ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל-צבאות ה' מארץ מצרים" פרש"י ד"ה ויהי מקץ שלשים שנה וגוי ויהי בעצם

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com